

Atli Dam, floksformaður á landsstevnu:

Peningastovrnarnir gera av hvussu vinnulívið skal umleggjast

-og tað almenna verður uttan fyri demokratiska ávirkan. Um vinnulívið segði Atli Dam:

Í seksti, sjeyti- og áttatiárunum útygdu vit verandi vinnulív og keyptu nýtt. Í stóran mun við almennum veðhaldi og stuðuls- og studingskipanum. Tey almennu veðhaldini fyri vinnulívsfløgur, vóru oman fyri milliardirnar samanlagt, og ofta metti lögtingið, at betri var at royna kreppulánsskipanir, enn at vinnutól skuldu gleppa okkum av hondum. Hitt almenna var langt inni í vinnulívsrakstri og politiska orðaskiftið snúði seg um meðávirkan til hitt almenna fyri rakstrarábyrgdina.

Tá tey dyru farmaskipini byrjaðu at fara, skeyt Javnaðarflokkurin upp, at vit heldur enn at bjarga fyri teir, sum høvdu sýnt, at teir ikki megnaðu at reka, skuldu keypa hesi skipini inn í eitt alment ella alment/privat felag, sum kundi avhenda tey, tá vánirnar fyri rakstri tóktust betri. Hesum sýtti borgarligi meirilutin fyri, og úrslitið bleiv, at landskassin rindaði síni veðhaldstap og skipini sigldu av landinum við restskuldini og arbeiðsplássum umborð. Hetta sama bleiv galdandi fyri tey dyru nýbygdu fiski-

skipini í áttatiárunum. Munurin var bert tann, at her vóru veðhaldini minni á niður í 10–20%.

Hvør skuldina hevði, loysir seg ikki at kjakast um. Tað stutta av tí langa bleiv, at hin sokallaði loftingarpolitikkurin bleiv jarðlagdur rættiliga einfalt, og helst yvir ov stutt tíðarbil og kanska serliga í samband við landsstýrisskiftið 1989, tá Tjóðveldisflokkurin varðveitti figgjarmálini og í bondskum ovurhuga metti, at tær 5–600 milliónirnar, samgongan 1985–89 hevði sett av ímóti tapi, vóru nóg mikið til at

taka hitt almenna burtur úr eftir stuttari tíð.

Hetta bleiv ikki so. Tapini blivu nú helst óneyðuga stór og umskiftið visti seg at taka longri tíð við útvegan av enn størri peningaupphæddum til fallin veðhaldsgjöld.

Hesum knógva vit framvegis undir, men nú sæst endi fyri framman, tí samlaða vinnulívsveðhaldini nú eru komin niður á eini 3–400 milliónir.

Bankarnir, sum høvdu sett einar 1000 milliónir av at standa ímóti tapi, høvdu sjálvsagt ikki allan sín part tókna, hann var læntur út og mátti fyrst

fáast inn ella lænast aðrastaðni og hevur hetta givið sera trongan likviditet seinnu árin og ger tað enn eina tíð, tí peningastovrnarnir eru langt frá komnir á botn við sínum parti av teim nógvu «fallittum» verið hava og koma.

Men alt hetta fer at geva okkum eitt biligari og betri vinnutól sum frá líður, men ber so eisini í sær, at almenna ávirkanin á, hvør fer at eiga og hvussu umleggjast skal, liggur heilt og aleina hjá peningastovnunum og hitt almenna, sum var djúpt heft at hesum, er nú fullkomiliga uttan demokratiska ávirkan, serliga á ognarviðurskiftini.

Hetta er óheppið og goymir møguleikan fyri miðsavnan av kapitalinum og framleiðslutólum á ein hátt, sum kann koma at líkjast størreiðarátíðini, og bygdamenningin fær eitt mundi afturstig.

Her liggur ein uppgáva hjá Javnaðarflokkinum at finna javnvág ímillum ein sunnan og virkan marknaðarbúskap og demokratiskan rætt hjá teimum, sum virka í vinnuni til meðávirkan og medogn.

Í veruleikanum var okkara flokkur hin fyrsti, sum ásannaði, at hetta

eisini kravdi, at snarað var fyri á teimum slangum, sum framvegis liggja í landskassan. Teir sokallaðu liberalu hava havt ilt við at skilja, at hetta er tað mest effektiviserandi tiltakið, men nú gongur framá við at skapa fatan fyri hesum.

Áðrenn valið í 1990 segdu vit, at loysnin var at fáa einar 1000–1500 milliónir meira burtur úr tí tilfeingi, vit tá høvdu. Hetta er eitt sindur minni nú, men mugu vit framvegis fáa munandi meira burtur úr og gera munandi meira fyri at keypa rávøru.

Førði politikkurin ber enn á hetta borðið; men tað tekur nakað av tí at byggja hetta upp og sleppa inn á marknaðirnar við hesum nýggju vørum.

EF-handilsáttmálin er eitt gott grundarlag at byggja viðari á. Vit skulu sum skjótast royna at útfylla tær kvotur fyri háverðugum vørum, vit hava fingið, so vit kunnu økja tær í samráðingunum innan 1. januar 1993. Áðrenn henda dag skulu vit eisini hava avtalur við EFTA-londini, so vit ikki gerast eftirbátar, tá hesi gerast limir í EBS-samskipanini millum EFTA og EF.

Góðtaki ikki tosið um heimildarloysi

Atli Dam helt fyri, at hann man helst vera ein teirra, sum er populerast at velja til syndabukk

Hetta samfelagið er komið undir ein lágkonjunktur sum øll onnur, og ongin ivi

er um, at vit kundu havt bót nakað um avleiðingar av teim mongu veð-

haldstapunum, høvdu vit telvað eitt sindur varnari, men at vænta, at bú-

skapargongdin her framhaldandi skuldi gingið heilt øvugt av teirri uttan um okkum, serliga í eini tíð við minni ráverutilfeingi, er órealistiskt.

So prátið um, at kreppan einans er sjálvskaft, er burturvið.

Í slíkari støðu kemur ofta fram eitt lyndi til at leita fram syndabukkar, og eri eg helst ein teirra, sum «populerast» er at velja til syndabukk.

Hetta má ein so finna

seg í; men eg vil ikki góðtaka nógva tosið um heimildarloysi, sum menniskju, sum als ikki hava gjørt sær ómak at kanna viðurskiftini til botns, áhaldandi júka um. Í hesum spurningi havi eg fullgóða samvitsku, tí lögtingið — sum er hægsta vald — hevur verið fullt út kunnugt við alla mannagongd og hevur havt høvi til at siga, hvussu fram skuldi farast, um broytingar skuldu gerast.

Hetta havi eg fullgóð úttalísi um frá royndum og kompetentum lögfrøðingum.

Ánnað mál er so spurningurin um, hvørjum endamáli henda «manipulation» skal tæna, ið nú verður roynt at fremja.

Vit mynstra ikki av í ótíð

Um politisku støðuni júst nú segði Atli Dam:

Vit merkja, at nakað av okkara fólki framvegis hevur ilt við at «forlíka» seg við samvinnuna ímillum Javnaðarflokkin og Fólkaflakkin, ja, framstandandi fakfelagsfólk hava ikki smæðst við at halda, at vit hava tveitt

okkum í føvningin á Fólkaflakkinum og eru farin at reka fólkaflakspolitikk.

Hetta er ábyrgdarleys tala, sum á ongan hátt verður undirbygd við dømun, tá hon verður framborin.

Sannleikin er ein heilt annar, nevniliga at einasta politiska verjan av løntakaranna vunnun og sáttmálatryggjaðum rættindum er Føroya Javnaðarflokkur.

Rætt er, at heilt óvanligar sparingar og skerj-

ingar eru framdar á lögtingsfígjarlógini, og at hetta ger tað torført at upphalda sama tænastu-støði frá tí almenna, sum verið hevur; men hesar skerjingar við nærum einari milliard krónum vóru framdar, áðrenn vit tóku við.

Kortini er eydnast at avmarka skerjingarnar hesi bæði árin 1991 og 1992, og vit hava framvegis eitt alment tænastu-støði, sum vit kunnu liva við tá tíðina, tað tekur at útvega nýggjar inntøkur.

Tá vit hugsa um, hvat Javnaðarflokkurin hevur verið við til at útvega av almennari tænastu, samfelagsútbygging og sosialari trygd síðan hann tók

við í landsstýri fyrstu ferð í 1959, og hugsa um teir mongu trupulleikar, ligið hava á leiðini hesi 33 árin, so kunnu vit væl taka smærri afturstig fyrirbils.

Floksleiðslan var greið um, at valsigurin í 1990 einans kundi koma til nýttu og tæna fjøldini, fingi vit ein ábyrgdarflokk aftur at okkum, og bert Fólkaflakkurin var fúsar.

Sambandsflokkurin, sum júst var bakkaður undan ábyrgd, hvørki vildi ella tordi, og Tjóðveldisflokkurin segði seg heldur tøva at vaksa seg sterkari í andstöðu, so hann var heldur ikki tøkur.

Hetta er ikki broytt, og

eg dugi ikki at siggja, at tað verður lættari at skapa dugandi og skilagóðar semjur ímillum fleiri flokkar enn hesar báðar. Tvørturímóti verður nóg tvørferari at taka avgerðir.

Sum nú er, tørvar okkum ikki at skeita at tí taktiska spæli, andstöðan fær høvi til, tá vit hava tikið avgerðir, sum sjálvsagt ofta mugu gerast neyðsemlur.

Havi sjálvur eins og landsstýris- og tingmann- ing og floksleiðsla, so mikið av áliti á okkum sjálv, at vit vita, at vit hava styrki og vilja til at halda fast um og verja